

Konference

“Aktuāli cilvēktiesību jautājumi Latvijā – NVO perspektīva”

2025. gada 9. decembrī

Anhelita Kamenska
Jekaterina Tumule

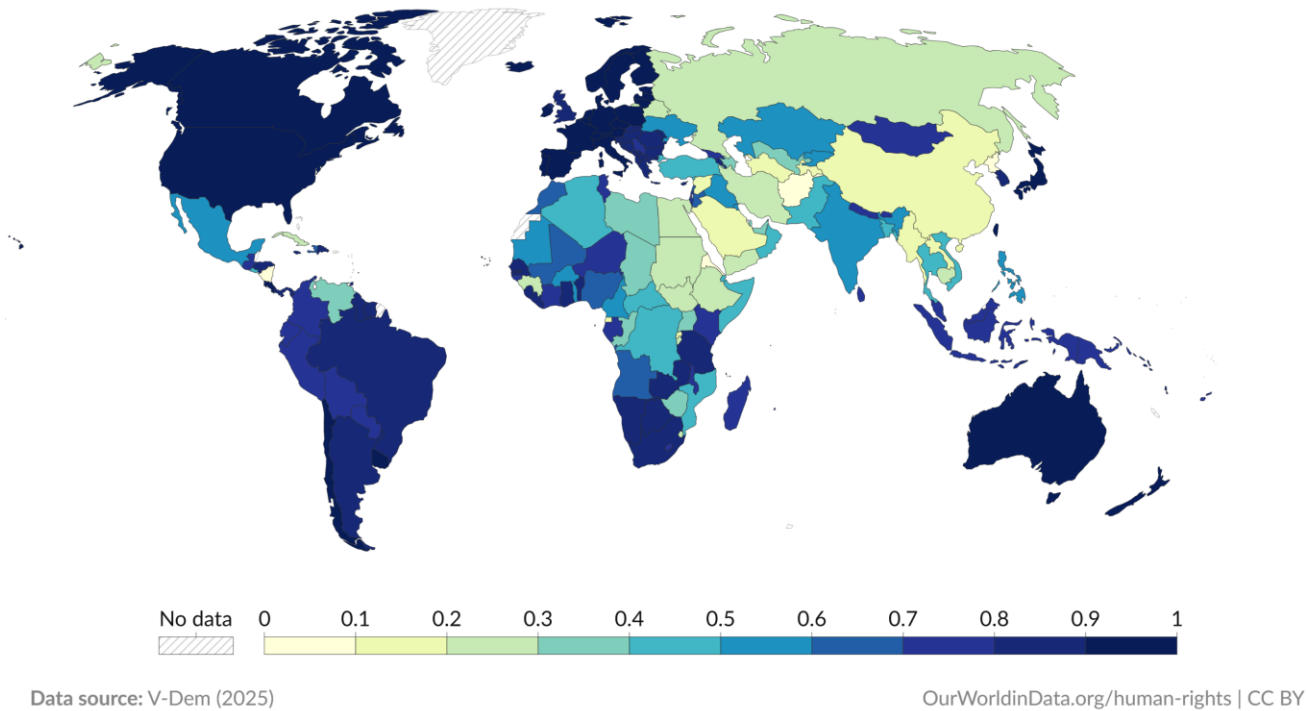

Konference notiek projektā “Cilvēktiesību kultūras stiprināšana Latvijā”. Projektu finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Human Rights Index, 2024

Data by V-Dem¹. Expert estimates of the extent to which people are free from government torture, political killings, and forced labor, have property rights, and enjoy the freedoms of movement, religion, expression, and association. The index ranges from 0 to 1 (most rights).

1. V-Dem The Varieties of Democracy (V-Dem) project publishes data and research on democracy and human rights. It relies on evaluations by around 3,500 country experts and supplementary work by its own researchers to assess political institutions and the protection of rights. The project is managed by the V-Dem Institute, based at the University of Gothenburg in Sweden. Learn more: [Democracy data: how do researchers measure democracy?](#) [The 'Varieties of Democracy' data: how do researchers measure democracy?](#) [The 'Varieties of Democracy' data: how do researchers measure human rights?](#)

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ

2024

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
CENTRS

LATVIAN CENTRE
FOR HUMAN
RIGHTS

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
CENTRS

LATVIAN CENTRE
FOR HUMAN
RIGHTS

HUMAN RIGHTS IN LATVIA

2024

Tēmas

**Vēlēšanu tiesības
un politiskais
konteksts**

**Tiesības uz pieeju
taisnīgai tiesai**

**Naida noziegumi
un naida runa**

**Diskriminācijas
novēršana**

**Vardarbības
ģimenē un
vardarbības pret
sievieti novēršana**

Vārda brīvība

**Relīģijas un
pārliecības
brīvība**

**Biedrošanās
brīvība**

**Pulcēšanās
brīvība**

**Mazākumtautību
tiesības un
sabiedrības
saliedētība**

**Pilsonība un
uzturēšanās
tiesības**

**Patvēruma
meklētāju un
bēgļu tiesības**

Ieslodzījuma vietas

- ECT 2024. gada 11. janvārī lietas “D. pret Latviju” spriedumā konstatēja ECK 3. panta pārkāpumu, norādot, ka **valsts nav pietiekami rīkojusies, lai novērstu neformālo hierarhiju ieslodzījuma vietās**. Pirmo reizi tiesa, pamatojoties uz ECK 46. pantu, noteica konkrētus pasākumus, kas Latvijai jāveic sprieduma izpildei.
- Uz šo parādību pēc vizītēm Latvijas ieslodzījuma vietās ilgstoši bija norādījis Tiesībsarga birojs, Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (CPT) un nacionālās tiesas
- TM iesniedza MK visaptverošu rīcības plānu tiesas sprieduma izpildei

leslodzījuma vietas

Galvenās plāna jomas ietver:

- jauns cietums Liepājā un esošo objektu rekonstrukciju un renovāciju;
- lielas ietilpības kopējo kameru likvidēšanu;
- dinamiskās drošības pasākumu ieviešanu;
- tiesiskā regulējuma uzlabošanu soda izpildes jomā;
- papildu cietuma personāla piesaisti
- sociālās reintegrācijas sistēmas stiprināšanu.
- jaunas mācību programmas cietumu darbiniekiem.

ieslodzījuma vietas

- 2025. gada augustā ekspluatācijā nodots jaunais Liepājas cietums ar 1200 vietām (30% no visiem ieslodzītajiem)
- Darbam cietumā jāpiesaista 300 darbinieku
- *“Soda izpilde ir modernizēta, vecajā infrastruktūrā izaicinoši atrast vietu, kur programmu īstenot”*
- 2024. gada beigās Latvijā **9 ieslodzījuma vietās** atradās **3 505 ieslodzīto**

Naida runa/naida noziegumi

- 2024. gadā jūlijā ECT pasludināja spriedumu lietā *Hanovs pret Latviju*, atzīstot ECK pārkāpumu.
- Vairākas personas ir notiesātas par naida runu un naida motivētiem noziegumiem, tostarp pirmo reizi tika iztiesāts homofobisks noziegums (L.Amareina lieta – Daugavpils)
- VP aizturēja 11 skinhedus par uzbrukumiem iebrucējiem.
- VDD brīdināja par labējā ekstrēmisma pieauguma riskiem sabiedrībā, jo īpaši – jauniešu vidū
- Naida runa un Digitālo pakalpojumu tiesību akts (2025)

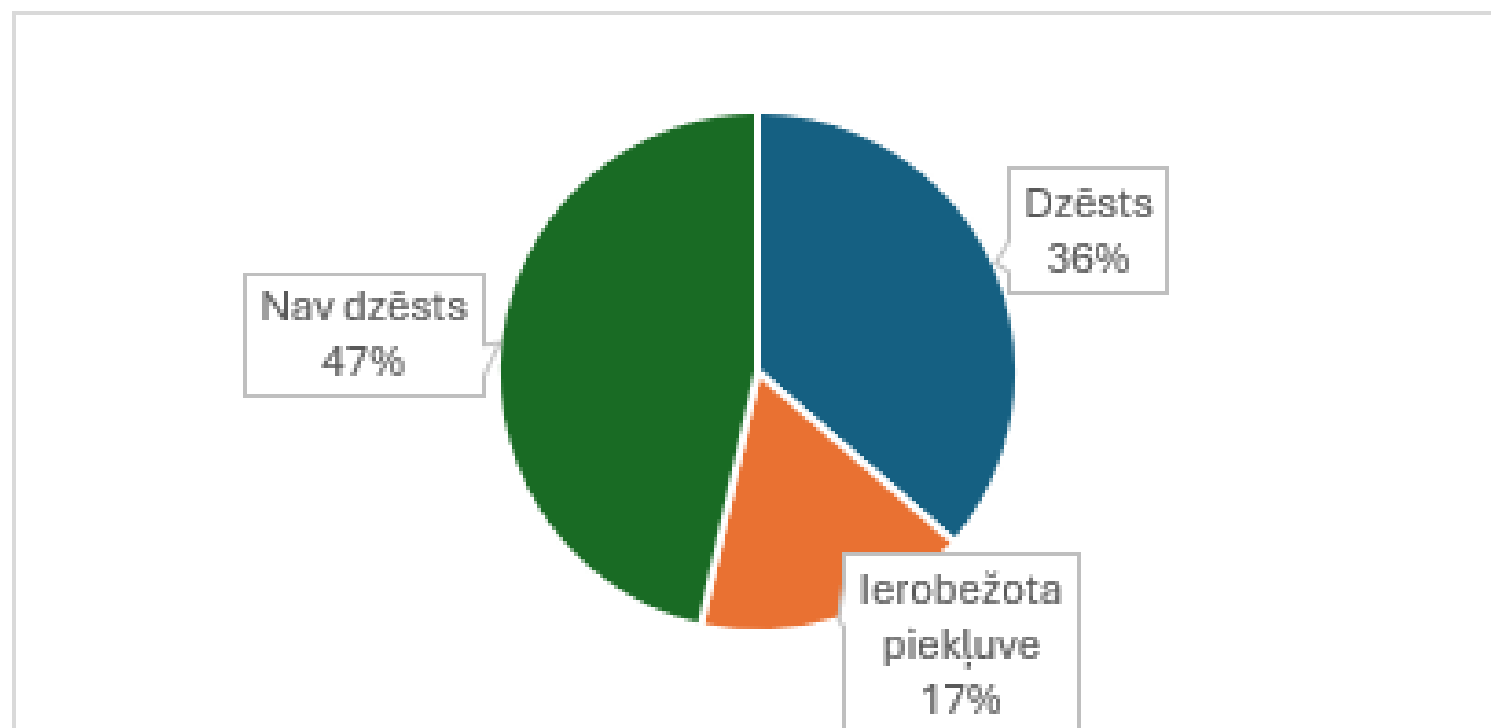
Hanovs pret Latviju

- Valsts iestādēm ir pienākums novērst naida motivētu vardarbību un izmeklēt jebkādu iespējamu saistību starp diskriminējošu motīvu un vardarbīgu darbību
- Morālā kompensācija 10 000 EUR
- Ģenerālprokuratūra lēma par kriminālprocesa atjaunošanu pret uzbrucēju, tiesas sēde - 2026.gada janvārī
- 2025.gada sākumā TM izdeva apkārtrakstu tiesību aizsardzības iestādēm “Par naida noziegumu kvalifikāciju”

Naida runa

- Nepaliek mazāk
- Globālās tendences atspoguļojas arī Latvijā (vēršanās pret žurnālistiem, mazākumgrupām), ietekmīgas valsts amatpersona
- Naida runai pēc digitālo pakalpojumu akta spēkā stāšanās 2025.gada pavasarī pievērsta pastiprināta uzmanība
- Latvijas Cilvēktiesību centrs turpina veikt naida runas monitoring
- Ziņošana par pretiesisku saturu kļuvusi sarežģītāka, taču neesam novērojuši, ka parastam ziņotājam, ziņojot par pretiesisku naida runu, tā netiktu dzēsta

Dzēstās naida runas īpatsvars, LCC monitoringa dati 2024. gadā

Naida runa/naida noziegumi – rekomendācijas

- Ieviest regulāras apmācības tiesību aizsardzības iestādēm par prettiesiskas naida runas un naida noziegumu atpazīšanu, izmeklēšanu un novēršanu, īpašu uzmanību pievēršot LGBTI+ personu tiesību aizsardzībai un žurnālistu aizsardzībai.
 - Uzlabot statistikas datu apkopošanu par naida noziegumiem, novēršot to sadrumstalotību atkarībā no atbildīgās iestādes un iekļaujot gadījumus, kuros naida motīvs tiek piemērots kā atbildību pastiprinošs apstāklis.
 - Izstrādāt un īstenot mērķētus prevencijas pasākumus jauniešu radikalizācijas mazināšanai, īpaši pievēršoties skinhedu subkultūras ideoloģijas izplatības ierobežošanai.
 - Īstenot mērķtiecīgus pasākumus mazāk aizsargāto grupu informēšanai par ziņošanas iespējām naida noziegumu un naida runas gadījumos.
-

Diskriminācijas novēršana

2024. gada 2. janvārī darbu uzsāka Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas nodaļa, un pirmo reizi vienlīdzības veicināšanai un diskriminācijas novēršanai paredzēts atsevišķs finansējums 330 803 eiro.

1. jūlijā stājās spēkā partnerattiecību, t.sk. viendzimuma, tiesiskais regulējums. No 2024.-2025.gada jūlijam – 613 partnerības noslēgtas, 378 – pretēja dzimuma pāri, 235 – viendzimuma pāri

Pēdējo gadu aptaujas liecina par diskrimināciju gan izglītības, gan nodarbinātības jomā, tiesvedību skaits Latvijā joprojām ir neliels

Rekomendācijas

- Tiesībsarga diskriminācijas novēršanas nodaļai veicināt izpratni citās valsts institūcijās par nepieciešamību vākt vienlīdzības datus.
- Celt citu valsts iestāžu, kas izskata sūdzības par diskrimināciju, kapacitāti (VDI, VI, IKVD, PTAC)
- Organizēt mērķtiecīgas kampaņas, lai uzlabotu sabiedrības zināšanas par diskrimināciju un tiesību aizsardzības iespējām, īpaši mazāk aizsargātajām grupām – cilvēkiem ar invaliditāti, romiem, ukraiņiem, personām ar tumšāku ādas krāsu, senioriem, LGBTI+ kopienai.
- Paplašināt bezmaksas juridiskās konsultācijas un juridisko palīdzību atbalstu diskriminācijas upuriem dažādās jomās.

Vardarbība ģimenē/vardarbība pret sievieti

- 2024.gada 1. maijā stājās spēkā Stambulas konvencija.
- 2025.gada 30.oktobrī Saeimas vairākums nobalso par izstāšanos no Stambulas konvencijas
- 2025.gada 5.novembrī Saeimas vairākums nolemj **Stambulas konvencijas denonsēšanu atstāt nākamā sasaukuma pārziņā**

Seksuālā uzmākšanās

- Pirmo reizi Latvijā publiski izskan seksuālās uzmākšanās gadījumi – augstskolā un medicīnas iestādē
- Liela loma šo gadījumu atklāšanā un publiskošanā pētnieciskajiem žurnālistiem (Re:Baltica un Latvijas Televīzijas raidījums “Kultūršoks”)
- Ierosināti kriminālprocesi
- Liegums praktizēt

Vārda brīvība

- 70% iedzīvotāju uzticas vai daļēji uzticas Latvijas medijiem.
- 2024.gada 1. oktobrī Ministru kabinets apstiprināja Kultūras ministrijas izstrādātās Mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam; finansiāla palīdzība medijiem
- 2025.gadā notika Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas apvienošana.
- rezonansi sabiedrībā izraisīja SIF un Re:Baltica strīds par projekta finansējuma atmaksu
- mākslinieka K. Brektes video performances
- grāmatu saturs par dzimumaudzināšanu bērniem

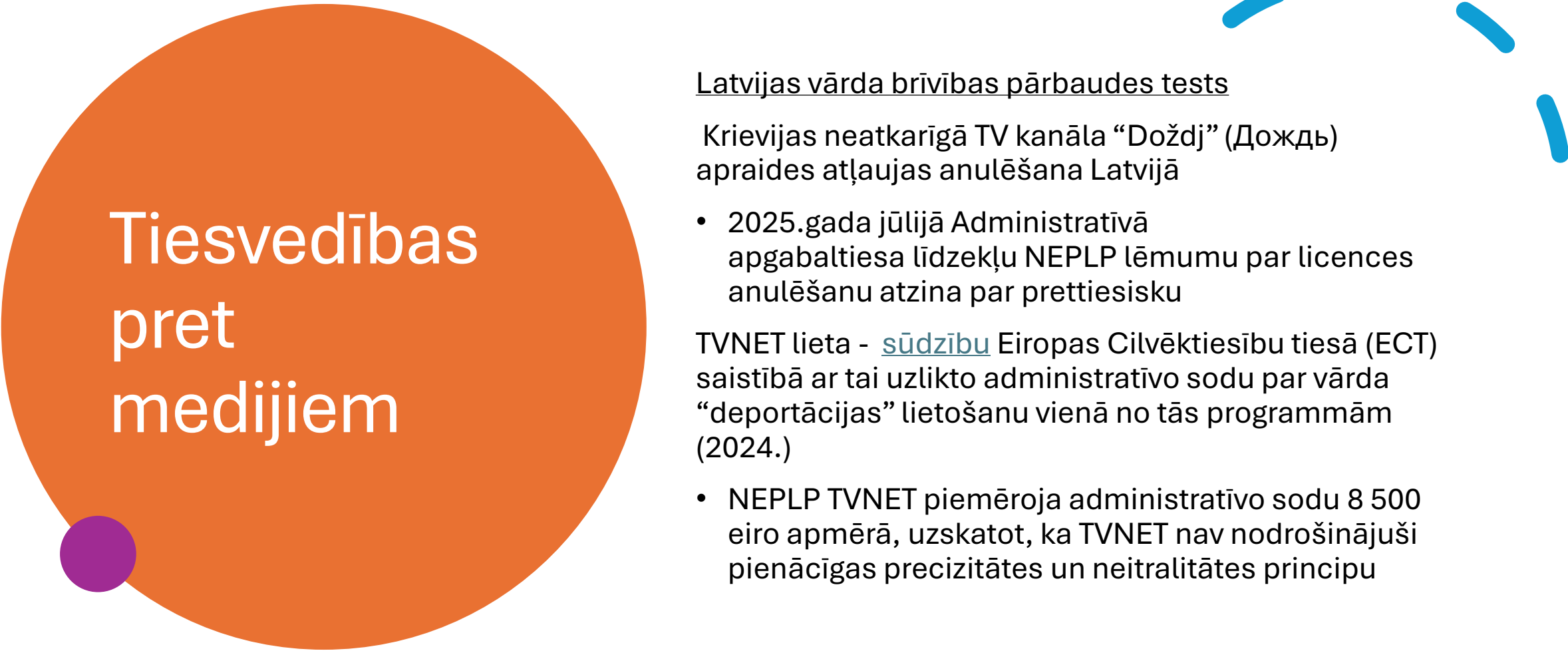

Preses brīvība

- Latvija [Preses brīvības indeksā](#) pakāpās par četrām pozīcijām – no 16. vietas 2023. gadā līdz 12. vietai 2024. gadā.

Indeksa autors “Reportieri bez robežām” norāda, ka Latvijas žurnālisti lielākoties strādā drošā vidē, taču saskaras ar vārdiskiem uzbrukumiem publiskajā telpā un internetā.

- bažas par pieaugošiem politiskiem centieniem diskreditēt medijus
 - uzticamas un plurālistiskas informācijas pieejamības problēma, īpaši krievvalodīgajiem iedzīvotājiem
-

Tiesvedības pret medijiem

Latvijas vārda brīvības pārbaudes tests

Krievijas neatkarīgā TV kanāla “Doždj” (Дождь) apraides atļaujas anulēšana Latvijā

- 2025.gada jūlijā Administratīvā apgabaltiesa līdzekļu NEPLP lēmumu par licences anulēšanu atzina par pretiesisku

TVNET lieta - [sūdzību](#) Eiropas Cilvēktiesību tiesā (ECT) saistībā ar tai uzlikto administratīvo sodu par vārda “deportācijas” lietošanu vienā no tās programmām (2024.)

- NEPLP TVNET piemēroja administratīvo sodu 8 500 eiro apmērā, uzskatot, ka TVNET nav nodrošinājuši pienācīgas precizitātes un neitralitātes principu

Pulcēšanās brīvība

- **VDD ieteica aizliegt piecu publisku pasākumu norisi, tostarp vienu piketu solidaritātei ar palestīniešiem.**
- **Policija pastiprināti uzraudzīja pulcēšanos 9. maijā.**
- **AT Senāts atzina par pamatotiem divu protesta akciju aizliegšanu saistībā ar padomju pieminekļu nojaukšanu.**

Mazākumtautību tiesības un sabiedrības saliedētība

Latvijas iedzīvotāju skaits pēc tautības^[1]

	2025	%
Latvieši	1 182 008	64
Krievi	434 243	23
Baltkrievi	53 207	3
Ukraiņi	52 266	3
Poļi	35 140	2
Lietuvieši	19 809	1
Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu	80 259	4
Pavisam	1 856 932	100

Mazākumtautību tiesības un sabiedrības saliedētība

- Jomas
- Sabiedriskie mediji
- Priekšvēlēšanu aģitācija
- Izglītības reforma (Vienota skola) – pāreja uz izglītību tikai valsts valodā

Tiesvedības Satversmes tiesā un Eiropas
Cilvēktiesību tiesā

Valsts valodas stiprināšana un krievu valodas
ierobežošana

var secināt, ka **Satversmes tiesa ir kļuvusi par galveno forumu pilnvērtīgām un kvalitatīvām diskusijām** par mazākumtautību tiesību jautājumu un sabiedrības saliedētību. Jautājumi ir tik sensitīvi, diskusijas ārpus ST sakāpinātas, nereti naidpilnas, grūti uzturēt pilnvērtīgu diskusiju ārpus tiesas zāles

Sabiedriskais medijs

- 2024. gadā aktualizējās jautājums par satura mazākumtautību valodās sabiedriskajā medijā pieļaujamību. Tas bija saistīts ar to, ka Saeimas apstiprinātajā [“Nacionālās drošības koncepcijā 2023”](#) ir iekļauts uzstādījums, ka **“no 2026. gada 1. janvāra arī sabiedrisko mediju veidotajam saturam jābūt tikai latviešu valodā un valodās, kas ir piederīgas Eiropas kultūrtelpai”**.
- 2024. gada 5. septembrī SEPLP [apstiprināja](#) grozījumus Mazākumtautību multimediju platformas koncepcijā, nosakot, ka **no 2025. gada 1. janvāra LTV7 saturu nodrošinās tikai valsts valodā**. Tādējādi sabiedriskās televīzijas ēterā vairs netiek izplatītas programmas krievu valodā.

Sabiedriskais medijs

- **2024.gada 26.novembrī ST** ierosināja lietu pēc “NA” un “AS” deputātu pieteikuma, apstrīdot normas, kas paredz sabiedriskajos medijos veidot raidījumus mazākumtautību valodās
- Latvijas Sabiedriskā medija valde nolemj slēgt LR 4.
- Satoru **krievu valodā LSM turpinās veidot tikai digitālajā vidē**, integrējot to kopējā redakcionālajā plūsmā.
- jauna **LSM Latgales redakcija**, veidos satoru latviešu, krievu un latgaliešu valodās par kopienām, dzīvi reģionos un sabiedrībai būtiskām tēmām

Priekšvēlēšanu aģitācija

- Saeima pieņēma grozījumus Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā nosakot, ka apmaksāta priekšvēlēšanu aģitācija veicama valsts valodā, arī latgaliešu rakstu valodā un lībiešu valodā.
- politiskā partija Saskaņa uzskatīja, ka norma ierobežo tās tiesības uz vārda brīvību, jo liedz veikt apmaksātu priekšvēlēšanu aģitāciju svešvalodā, kas nav Eiropas Savienības oficiālā valoda.
- **2025.gada Satversmes tiesa atzina normas, kas nosaka pienākumu lietot valsts valodu apmaksātā priekšvēlēšanu aģitācijā, atbilst Satversmei, pamatojot to ar ģeopolitiskiem apsvērumiem.**
- Priekšvēlēšanu aģitāciju, bet neapmaksāta komunikācija ar vēlētājiem var notikt jebkurā valodā, un ierobežojums attiecas uz noteiktu laika periodu.

Izglītība

- 2024. gadā Satversmes tiesa pasludināja divus spriedumus saistībā ar 2022. gada apstiprināto pāreju uz mācībām tikai valsts valodā izglītības iestādēs.
- 10. jūlijā ST pasludināja spriedumu lietā Nr. [2022-45-01](#), kas skar privātās izglītības iestādes.
- Savukārt 12. jūlijā ST pasludināja spriedumu lietā Nr. [2023-15-01](#), kas skar valsts un pašvaldību izglītības iestādes. Abās lietās tiesa secināja, ka regulējums atbilst Satversmei.

Izglītība

- **Valsts un pašvaldību izglītības iestāžu lietā ST secināja, ka Satversme neuzliek valstij pienākumu nodrošināt izglītību mazākumtautību valodās. Mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu var īstenot caur interešu izglītību** (trīs stundas nedēļā), kas jānodrošina ilgtermiņā un bez maksas. Bērniem ar speciālām vajadzībām jāsniedz individualizēts atbalsts valsts valodas apguvei, vajadzības gadījumā izmantojot arī dzimto valodu.
- **Atsevišķās domas:**
- A. Kučs uzskatīja, ka likumdevējs nav pienācīgi izvērtējis reformas ietekmi uz kvalitāti, regulējums nesamērīgi ierobežo mazākumtautību valodas lietojumu un apdraud privāto skolu būtību.
- J. Neimanis norādīja, ka privātām skolām zūd jēga, ja nav iespējams mācīties mazākumtautību valodā; spriedums rada nevienlīdzību starp mazākumtautībām, jo tiesības saglabāt valodu ir tikai tām, kuru valstīm ir līgums ar Latviju (piemēram, poļiem), bet ne krievi, baltkrievi vai romiem.

Atsevišķās domas norāda uz riskiem, kas jāņem vērā īstenojot reformu

Vienota skola

- Vienotas skolas ieviešanu uzrauga Izglītības kvalitātes valsts dienests. Izvērtētas 277 izglītības iestādes
- **lielākas problēmas konstatētas aptuveni trešdaļā skolu, kas agrāk īstenoja mazākumtautību programmu**
- Izglītības un zinātnes ministrija 2025./2026.gadā ieviesīs izglītības kvalitātes monitoringu. **2026. gada aprīlī ir plānoti monitoringa darbi tieši mazākumtautību izglītojamiem**, lai iegūtu ļoti individualizētus datus par vienotas skolas ieviešanu.

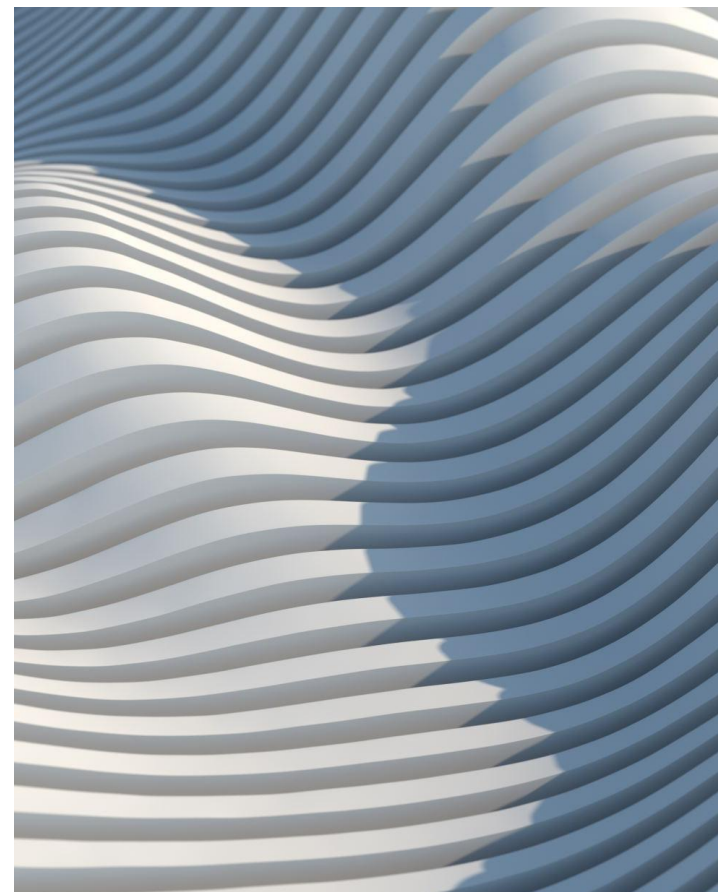
Romi

Romi joprojām ir viena no vismazāk sociāli aizsargātajām grupām Latvijā. Saskaņā ar CSP 2025. gada sākumā Latvijā dzīvoja 4 812 romi

vecumā virs 25 gadiem pamatskolas izglītību nav ieguvuši 1,1% visu Latvijas iedzīvotāju un 32,5% romu

2023. gadā ietvaros veiktajai aptaujā 47,7% romu bērni nevēlas apmeklēt skolu negatīvas attieksmes no citiem skolēniem dēļ, 44% agras ģimenes veidošanas prakses dēļ, 41,4% tādēļ, ka bērnam ir grūtības mācībās

2024. gada sākumā Latvijas iedzīvotāju vecumā no 15 gadiem nodarbinātības līmenis bija 55 %, bet romu vidū tas bija 22,2 %.

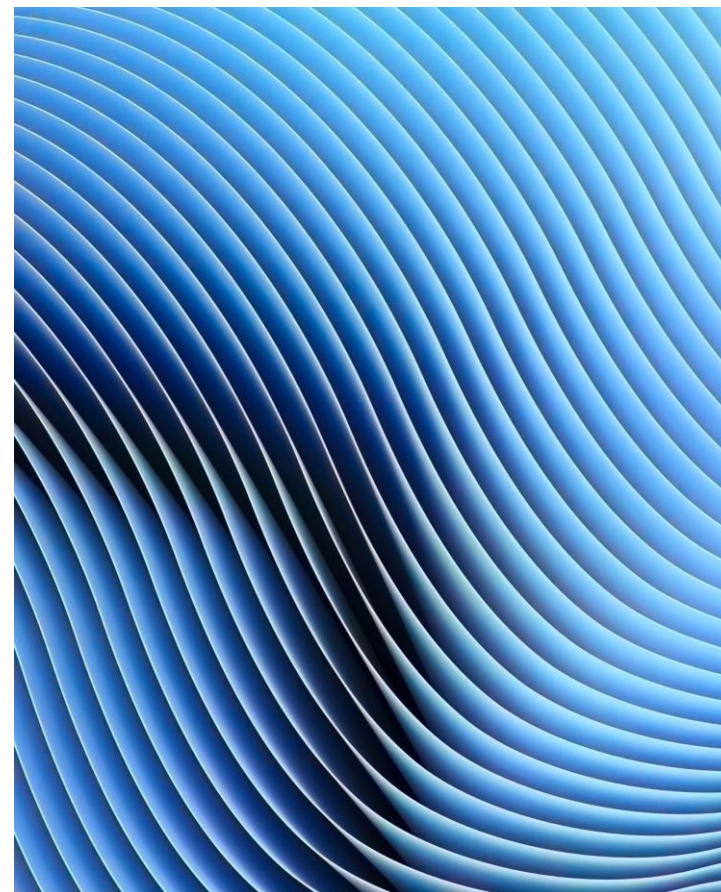
Romi - rekomendācijas

Izglītības un zinātnes ministrijai veikt regulāru romu skolēnu izglītības monitoringu.

Uzlabot datu vākšanu par romiem dažādās valsts un pašvaldību iestādēs, lai precīzāk identificētu romu problēmas un vajadzības.

Pašvaldībām atbalstīt romu mediatoru darbu, paredzot viņu darbam atbilstošu finansējumu.

Ieviest mērķētus pasākumus, kas vērsti īpaši uz romu nodarbinātības un izglītības iespēju uzlabošanu.

Pilsonība un uzturēšanās tiesības

Naturalizēto personu skaits – kopš Pilsonības likuma stāšanās spēkā 1995. gadā – 2024. gadā sasniedza **150 tūkstošus**.

Vairāki Imigrācijas likuma grozījumi – valsts valodas zināšanu prasība (A2) Krievijas Federācijas pilsoņiem - pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai

Satversmes tiesa atzina 2022. gadā pieņemtos Imigrācijas likuma grozījumus par atbilstošu LR Satversmei.

Ārvalstnieku skaits, kurus skāruši Imigrācijas likuma grozījumi
Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Grozījumu datums	Grozījumu skarto personu skaits	Iesniegumu par uzturēšanās atļaujām skaits	Izsniegtas atļaujas	Izraidītās personas	Personu skaits, kuras izbraukušas no valsts pēc savas iniciatīvas
2022. gada 22. septembris	25 316	24 035	23 003	0	2221
2024. gada 20. jūnijs	4 650	 841 nebija iesnieguši (2025.gada jūlijs) Pēc informatīvu vēstuļu nosūtīšanas 358 iesniegumi	Iesniegumi iesniegšanas procesā	92 (tostarp 76 izceļoja brīvprātīgi, 16 - piespiedu kārtā)	Nav datu

Patvēruma meklētāji

Patvēruma meklētāju skaits 2025. gadā salīdzinājumā ar 2024. gadu pieauga.

ECT lietā *H.M.M. pret Latviju* kā trešās puses iesaistījās četras starptautiskās organizācijas un deviņas ES dalībvalstis.

Tika pastiprināta Austrumu robežas apsardzība.

Tiesa piesprieda cilvēktiesību aktivistei I. Raubiško 200 stundas sabiedriskā darba.

“Gribu palīdzēt bēgļiem” ziņoja, ka pēc Latvijas-Baltkrievijas robežas šķērsošanas Latvijas Republikā bojā gājuši un apbedīti kā neidentificēti 9 cilvēki.

Patvēruma meklētāju skaits (pirmreizējie) uz 31.10.2025

